

Fouten maken is noodzakelijk

DOOR JOOST VAN MIERLO

Het ontbreekt dezer dagen aan het politieke leiderschap dat Winston Churchill tentoonspreidde gedurende de Tweede Wereldoorlog. Dat is enerzijds jammer, zeker met alle Brexit-perikelen. Maar misschien is er wel een wereldoorlog nodig om dit soort kwaliteiten bij mensen naar boven te halen. En zo'n crisis wenst natuurlijk niemand.

Aan het woord is Andrew Roberts. Hij schreef vorig jaar een biografie van Churchill waarvan afgelopen maand een Nederlandse vertaling verscheen. Zelfs Roberts schrok een beetje van de omvang van bijna 1.200 bladzijden. Lachend zegt hij: 'De Engelse versie is minder dan 1.000 pagina's, dat is toch beter behapbaar.'

Het boek is ongekend populair. Met gepaste trots meldt hij dat er van zijn boek net die week meer exemplaren zijn verkocht dan van de wat meer uit de losse pols geschreven versie van de Britse politicus Boris Johnson. 'Meer dan 200.000 exemplaren nu. Ja, dat is een bewijs dat de belangstelling voor Churchill, of de behoefte aan Churchill nog altijd groot is.'

U heeft het over behoefte. Waar doelt u op?

'Ik noem het moreel leiderschap. Churchill was iemand die op tal van punten in zijn leven fouten, of zelfs grote fouten, maakte. Maar op de belangrijke momenten van zijn leven nam hij de juiste beslissing. Dat was ten tijde van de bedreiging van Pruisisch militarisme voor de Eerste Wereldoorlog, zijn waarschuwingen tegen het opkomend gevaar van het nazisme in Hitler-Duitsland en de dreiging van het communisme dat uitmondde in de Koude Oorlog.'

Churchill stond op dat soort momenten vaak alleen. Hij was een roepende in de woestijn als het om de dreiging van Herr Hitler, zoals hij hem noemde, ging. In het Lagerhuis werd hij in die jaren beschouwd als een oorlogszuchtige oproer-kraaier en werd hij uitgejouwd. Maar het betekende niet dat hij van mening veranderde.'

Sommigen zouden dat halsstarrig noemen?

'Nee, het was anders. Churchill had een rotsvast vertrouwen

Churchill was iemand die op tal van punten in zijn leven fouten, of zelfs grote fouten, maakte. Maar op de belangrijke momenten van zijn leven nam hij de juiste beslissing.

in zijn eigen gelijk. Dat is iets wat hij al heel vroeg had. Als zestienjarige jongen op de kostschool vertelde hij een vriendje dat hij ooit Engeland zou redden. De ondertitel van de Engelse versie – *walking with destiny* – geeft aan dat hij het gevoel had dat hij voorbestemd was voor de belangrijke rol die hij later speelde. Dat had deels met zijn komaf te maken. De familienamen Spencer (onder andere van Prinses Diana, JvM) en Churchill behoren tot de meest fameuze in Engeland en dat was iets waar Churchill zich terdege van bewust was. Zijn voorvader John Churchill, de eerste hertog van Marlborough, was een belangrijke generaal in de Spaanse Successie-oorlogen. Hij was de grote held van Churchill. Een rotsvast vertrouwen dus, met name als het ging om voor hem cruciale zaken, maar Churchill realiseerde zich ook dat hij fouten maakte. 'Als ik geen fouten zou hebben gemaakt, zou ik ook niets hebben bereikt in mijn leven', schreef Churchill in de Eerste Wereldoorlog aan zijn echtgenote Clementine.'

Leerde hij van zijn fouten?

'Ja. Het lijkt erop dat zijn lange leven een soort van voorbereiding was op de rol die hij zou spelen in de Tweede Wereldoorlog. De grootste fout die Churchill waarschijnlijk maakte, is dat hij als voor de marine verantwoordelijke minister in de Eerste Wereldoorlog besloot tot de landing bij Gallipoli op de Turkse kust. Er vielen bijna 150.000 doden. Het is hem nog decennia nagedragen en als hij in 1939 zou zijn overleden, zouden mensen, als ze zich Churchill al herinnerden, zich juist deze tragische militaire operatie herinneren.

Maar Churchill leerde ervan dat hij de bezwaren van zijn militaire top serieuzer moest nemen. Hij zou hen nooit meer overrulen.

Churchill maakte op tal van andere punten fouten. Dat gebeurt natuurlijk in een leven van negen decennia. Hij verzette zich jarenlang tegen het vrouwenkiesrecht. Hij minachtte Gandhi op een manier die niet helemaal fris was. Als minister van Financiën zorgde hij voor veel ellende door de Gouden Standaard herin te voeren eind jaren twintig. Maar het leerde hem ook dat het cruciaal was om de liquiditeit in het oog te houden tijdens de moeilijke oorlogsjaren.'

Voer hij daarbij alleen op eigen kompas of liet hij zich beïnvloeden door anderen? Was er sprake van een vorm van 'checks and balances' voor Churchill?

'Nee, het was inderdaad meer dat hij op eigen kompas voer. Maar niet alleen. Op sommige momenten kon zijn echtgenote hem bijsturen. In het heetst van de Battle of Britain schreef Clementine hem een brief waarin ze opmerkte dat hij zo kortaf was tegen de mensen om hem heen. Dat hij niet altijd zijn 'natuurlijke vriendelijkheid' liet zien. Dat zie je de echtgenotes van Hitler en Stalin nog niet doen. Maar Churchill liet zich op deze manier terechtwijzen.

Churchill testte zijn inzichten ook voortdurend uit op de mensen om hem heen. Die werden soms hoorndol van alle plannen, maar Churchill had deze dialogen nodig om zijn inzichten te scherpen. Niemand wist dit beter dan veldmaarschalk Alan Brooke, de hoogst verantwoordelijke militair en tijdens de Tweede Wereldoorlog vrijwel dagelijks in contact met Churchill. Hij zei later dat Churchill iedere dag met tien ideeën kwam waarvan er een goed was. Maar dat was nog altijd meer dan van de gemiddelde politicus kan worden gezegd.'

Wat kan er verder nog worden geleerd van Churchill?

'Churchill was authentiek. Dat wordt in deze dagen nog weleens vergeten. Hij schreef meer boeken, of boekenpagina's moet ik zeggen, dan Dickens en Shakespeare bij elkaar. En dan hebben we het nog niet eens over de speeches. Zijn verzamelde toespraken zijn uitgebreider dan zijn verzamelde boeken. En Churchill schreef het allemaal zelf. Hij zou hebben gegruwd van het idee dat er een communicatie-adviseur of een spin-doctor was.

Churchill schreef alles zelf. Of beter gezegd: hij dicteerde alles zelf. Hij maakte een leven lang gebruik van een batterij aan medewerkers die al zijn formuleringen uitwerkten.

Ik denk dat het belangrijk is dat mensen merken dat men te maken heeft met een mens van vlees en bloed. Veel van de toespraken in het Lagerhuis worden tegenwoordig voorgelezen. Dat deed Churchill nooit. Hij leerde al zijn toespraken, soms van een uur lang, uit zijn hoofd. Hij kon ze zich decennia later soms nog letterlijk herinneren.

Churchill nam die toespraken enorm serieus. Het was zijn belangrijkste wapen. Ook hier begon dat al op jonge leeftijd. Toen hij 23 was, en nog nooit een serieuze openbare toespraak had gehouden, schreef hij al een vertoog waarin hij beschreef aan welke eisen een openbare toespraak diende te voldoen. Zijn leven lijkt ook hier een voorbereiding te zijn van wat later noodzakelijk was. Een van de dingen die hij schreef, was dat het noodzakelijk was om te overdrijven.'

Een grapje neem ik aan?

'Niet helemaal. Churchill begreep dat een boodschap alleen

duidelijk kon worden overgebracht door te overdrijven. Maar hetzelfde geldt overigens voor humor. Hij maakte constant gebruik van humor. Geen voorgekauwde grapjes door adviseurs, maar echte grappen. De twinkeling in de ogen was nooit ver weg. Zelfs op de meest intense en moeilijke momenten van de Tweede Wereldoorlog klonk er gelach in de corridors van Downing Street 10 (de ambtswoning van Churchill, JvM). Dat was niet om de situatie te relativiseren, maar om de spanning te breken.'

Herkent u iets van Churchill in hedendaagse leiders?

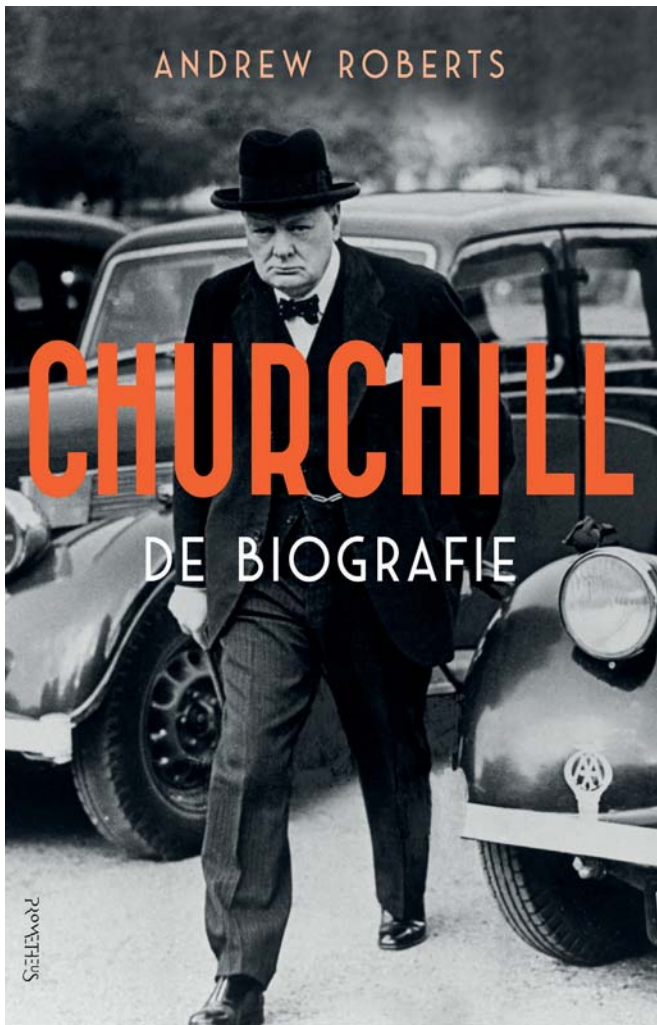
'De enige die ik echt Churchilliaans zou willen noemen is Margaret Thatcher. Op momenten zoals de Falklandoorlog en in haar rotsvaste overtuiging dat de Britse economie moest worden omgewenteld, had ze wel iets van de robuustheid van Churchill.

Foto: Anna Kunst

CV

- 1963 Geboren in Londen
- 1985 Studie Geschiedenis aan Universiteit Cambridge
- 1985 Werkzaam in City bij Robert Fleming & Co
- 1991 The Holy Fox, biografie van Halifax
- 199 Biografie over Lord Salisbury
- 2014 Biografie Napoleon the Great
- 2016 President van The Cambridge University Conservative Association
- 2018 Biografie Churchill
- 2019 Visiting professor King's College London

Maar het blijft natuurlijk lastig om dingen te vergelijken. Churchill had de Tweede Wereldoorlog nodig om Churchill te worden. Alleen op momenten van enorme crisis worden de eigenschappen die nu aan Churchill worden toegeschreven en waar ik het eerder over had, naar boven gehaald. Aan de ene kant wens je dat politieke leiders over dit soort eigenschappen beschikken, maar niemand wenst natuurlijk in een nieuwe wereldoorlog betrokken te raken.'

U noemt Thatcher, maar ook zij is overleden. Kijkt u ook naar hedendaagse leiders?

'Ik zie dat niet erg. Sommige mensen zeggen dat de voormalige Amerikaanse president Barack Obama qua welsprekendheid de gelijke is van Churchill, maar dat inzicht deel ik niet. Ik doel daarbij niet zozeer op de politieke

De meeste politici zijn allemaal zo voorgekookt. Daar hebben mensen een hekel aan. Het is in mijn ogen een belangrijke verklaring voor de afkeer van de politiek en politici.

Churchill testte zijn inzichten ook voortdurend uit op de mensen om hem heen.

boodschap, als wel op de manier waarop deze wordt uitgedragen. Churchill baseerde zich daarbij op een eeuwenlange literaire traditie, van Shakespeare tot Milton en van Gibson tot Macaulay. Dat zie ik minder bij Obama, maar die is natuurlijk nog erg jong.'

Hoe zit het met de humor?

'De enige die ik daar gebruik van zie maken is de Britse politicus Boris Johnson. Maar dan heb je het natuurlijk ook maar over een van de eigenschappen van Churchill. Als het op moreel leiderschap aankomt, is Churchill toch van een andere orde.

De populariteit van Johnson laat echter zien hoe belangrijk het is om humor als wapen te hebben. Het geeft iemand volgens mij ook de noodzakelijke authenticiteit. De meeste politici zijn allemaal zo voorgekookt. Daar hebben mensen een hekel aan. Het is in mijn ogen een belangrijke verklaring voor de afkeer van de politiek en politici.'

En de reden voor Trump?

'Ja precies. Trump laat zich niet ringeloren door communicatie-adviseurs. Hij neemt de verantwoordelijkheid voor zijn eigen inzichten via zijn Twitter-account. Wat je er verder ook van mag denken, dat is verfrissend.

Ik ben er overigens van overtuigd dat Churchill een voortreffelijk twitteraar zou zijn geweest. Hij was een meester als het gaat om het formuleren van one-liners. Hij was ook razendsnel in zijn humor. Tijdens een toespraak in het Lagerhuis raageerde een van zijn politieke tegenstanders eens met de opmerking 'what rot'. Waarop Churchill onmiddellijk reageerde met de woorden dat de geachte afgevaardigde de toestand van zijn eigen hersenen zeer treffend had beschreven. Kijk, dat vind ik nu zuivere humor.'

Ziet u iets van het politieke leiderschap in de huidige Brexit-discussie?

Roberts slaat de handen voor zijn ogen. Dat zegt genoeg. «

Communicatie-adviseurs staan in de weg van authentiek leiderschap.

Humor machtig wapen in politieke debat.

Moreel leiderschap komt alleen naar boven tijdens serieuze crisis.